

הספד על תלמיד חכם

1) עין איה / שבת ב / פרק שלשה עשר / ו.א"ר יהודה א"ר, כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקבורו בחייו, שנאמר ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש", מלמד שגעש עליהן ההר להרגן. ההתעצלות משמעותה שהוא כן עוסק בהספדו של החכם, אלא שהוא מתעסק בו בעצלות ולא בכל המילוי של הכבוד הדרוש להיות חרד להכבוד הנעלה, הראוי להבליט ביחש להספדו של חכם. ותוכן העצלות בא, מפני שבכל ההערכה של החכם הלא ישנן מעלות גלויות, שבחיי החכם נתגלו לרבים ורבים נהנו מאורו, אבל עלינו לדעת שהרבה יותר ממה שהחכמה וכל יתרונותיה המקושרים עם נפש החכם יכולים להתגלות במפעלים ובביטויים, ישנו אוצר סתום וחתום, אוצר גנוז, שהוא בנפש החכם, שסגולתו המקודשת היא פועלת ג"כ באופן מוסתר וצנוע גם על האיכות של ההשפעות המגולות, שהערכתן היא נודעת וניכרת. וכל המתעצל בהספדו של חכם, אין כל האוצר הגנוז שנחסר מהעולם על ידי הסתלקותו של החכם נוגע אל לבבו, וכל מה שהוא מספיד אותו איננו נוגע כ"א על דבר הדברים הגלויים, והתועלת המעשית המפורסמת שהכל מרגישים את חסרונה בעת סילוקו של החכם. אבל באמת זאת היא עצלות מפסידה מאד, כי לא די שלא נגע זה המספיד המתעצל בעצם הכח הנשגב של החכם, שערכו הסגולי אין לו שיעור והערכה במידות החושים ואורחות הפרסומים, אלא שגם ההרצאה על דבר העניינים הגלויים, אינה באה לאמתתה על פי ערכם וסדרם האמיתי, מפני שכולם הלא הם יונקים בפנימיות מאותו הכח הגנוז שלא נחשף ולא נתגלה לרבים. ומדה כנגד מדה ראוי הוא העצלן הזה לקבורו בחייו, כלומר להסתיר ולגנוז את כל הארת חייו ומפעליהם הגלויים, שלא יהיו נחשבים כלל ושלא תבא עליהם שום הכרה וחשיבות, כמו שהוא לא רצה בעצלותו ליתן את ההכרה והחשיבות האמיתית לערכו הגנוז של אוצר הטוב אשר בנפש החכם.

וכשלוך זה אירע לדורו של יהושע. לגבי יהושע, הכל הרגישו ביהושע את הכובש המעשי שהביא את ישראל לארץ ירושתו, ושהפיל לפניהם עמים רבים ומלכים אדירים. אבל מתוך הפרסום הגדול של מפעלי יהושע הגלויים, נתעצלו לחדור בערכו הרוחני הגדול של יהושע, הנביא הגדול והשקדן הגדול, אשר לא ימוש ספר התורה ממנו וקיים "והגית בו יומם ולילה". לא עלה היתרון הפנימי, האמיתי, הרוחני, הגנוז בנשמתו של יהושע, על לב המספידים, מפני שרק את המפעלים המוחשיים אשר הובלטו כ"כ בחייו הדגישו, שהם באמת טפלים הם לגבי העיקר, הערך הרוחני הצפון של יהושע עבד ד'. ועל כן רגש עליהן ההר להרגן. והובלט בזה ג"כ הצד הצפון העיקרי בקדושת יהושע וגדולתו, לעומת הצד המפורסם והרועש שבמפעליו. שבאמת הצד הפרסומי הרועש הוא הטפל בהערכתו העליונה, לעומת מה שהדור בעצלותו אז חשב את זה הצד לכל המהות ולכל העיקר של החזון הגדול, של האישיות הרוממה, האדירה, הקדושה והנפלאה של יהושע. ומזה למדנו כלל גדול על כל המתעצל בהספדו של חכם בכל הזמנים ובכל הדורות, שמעיד על עצמו שלמעשי המפורסמים אין להם שורש ולשד בפנימיותה של הנשמה העליונה, וממילא אין לכל תוכן חייו הערכה אמיתית של חיים, ומאן דחפיר וקביר לא עולה בהערכת החיים ממנו. ועל כן הוא ראוי לקבורו בחייו, כמו שגעש ההר על אותו הדור להרגן, מפני ההתעצלות הזאת שהיתה להם בקשר עם הספד עם יהושע.